

Oslo kommune
Byrådsavdeling for finans

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Dato: 24.01.2019

Deres ref:

Vår ref (saksnr):

Saksbeh:

Arkivkode:

201808084-8

Tove Grøstad Kalleberg, 23461384

910

HØRINGSSVAR - ENRING I VERGEMÅLSLOVEN MV.

Vi viser til høring av 14.11.2018 vedrørende endringer i vergemålsloven mv.

Oslo kommune har følgende merknader til de foreslåtte endringene:

Til § 20, annet ledd:

Det bør være tydelig vilkår for å opprette vergemål *uten* samtykke.

Dersom vergemålet opprettes uten samtykke anbefales det at vurderingen skal være gjort av mer enn en saksbehandler. Det må også være faglig medisinsk dokumentert.

Det vises her til presiseringen på side 177 i proposisjonen, i spesialmerknadene til § 20 er det vesentlige å fremheve: «*Samtykket skal omfatte både det at vergemål opprettes, vergemålets omfang og hvem som skal være verge. Vergemål uten fratakelse av den rettslige handleevnen skal fullt ut være en frivillig ordning.*»

Det vurderes også som viktig at betydningen av medinnflytelse for den som er satt under vergemål fremkommer.

Til § 33 første ledd:

Det bør fremkomme tydeligere at vergen kun unntaksvis kan foreta disposisjoner av større betydning uten på forhånd å snakke med den som er satt under vergemål. Likeledes er det vesentlig å fremheve at vergen uansett skal opptre i samsvar med personens ønsker og vilje.

Til vergemålsloven § 59, første ledd bokstav e:

Departementets forslag om presisering av den nåværende unntaksbestemmelsen om at samtale bare kan unnlates dersom det vurderes som «umulig eller formålsløst», støttes.

Det anbefales også at det utarbeides lettlestversjon av brosjyrer og informasjonsmateriell om vergemålsloven, jf. FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Vi har forelagt høringen til Det sentrale eldrerådet og Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne i Oslo kommune. Vedlagt følger deres innspill.

Med hilsen

Arild Sundberg
kommunaldirektør

Øystein Sagelvmo
finanssjef

Godkjent elektronisk

Vedlegg: 1. Uttalelse fra Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne i Oslo kommune
2. Høringsuttalelse fra Det sentrale eldrerådet i Oslo kommune

Kopi til: Byrådsavdeling for eldre, helse og arbeid, Rådhuset, 0037 OSLO

Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne har følgende kommentarer til endringer i vergemålsloven.

Generelt.

Rådet mener at de foreslåtte endringene i lov om vergemål representerer et framskritt. Endringene skal sikre interessene til mindreårige og voksne som ikke kan handle på egen hånd. Lovforslaget innebærer at den som kan bli satt under vergemål skal ha avgjørende innflytelse på om det skal være vergemål, vergens disposisjoner, hvem som skal være verge samt rett til å klage på vergen.

For at retten til selvbestemmelse skal bli reell må det opprettes et velfungerende beslutningssystem. JF det vi skriver om CRPD og NOU 2016:17 På lik linje.

Endringene går etter vårt syn imidlertid ikke langt nok. Vi vil også kommentere forslagene i forhold til *konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne*, heretter forkortet CRPD.

CRPs generelle prinsipper slik de er fastslått i paragraf 3 framholder respekt for menneskers iboende verdighet, individuelle selvstendighet med rett til å treffe egne valg og uavhengighet, samt respekt for forskjeller.

Artikkel 12 i CRPD, Likhet for loven, slår fast «at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til overalt å anerkjennes som en person i rettslig henseende». Likeledes at: «Partene skal anerkjenne at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rettslig handleevne på lik linje med andre, på alle livets områder.» Videre: «Partene skal treffe hensiktsmessige tiltak for å gi mennesker med nedsatt funksjonsevne tilgang til den støtten de kan trenge for å kunne utøve sin rettslige handleevne.»

Komiteen som overvåker CRPD har i sine vurderinger av Artikkel 12, med referanse til artikkel 3, hevdet at paragraf 12 må tolkes som et forbud mot å frata mennesker med funksjonsnedsettelse rettslig handleevne. Komiteen slår også fast at de landene må tilby trening og støtte slik at de kan foreta sine egne valg og disposisjoner. Komiteen har videre anbefalt at landene gjennomgår lovverket for å erstatte vergemål med et beslutningsstøttesystem som respekter den enkeltes vilje og valg. Dette innebærer også at informasjon og kommunikasjon gjøres tilgjengelig slik at alle kan nyttiggjøre seg nødvendig informasjon.

Denne problemstillingen ble også behandlet i *NOU 2016:17 På lik linje*. Utvalget slo fast at norsk lovverk ikke i tilstrekkelig grad respekterer og sikrer utviklingshemmedes rett til frihet og selvbestemmelse, og viste til det de mener er flere brudd på CRPD. Bl. annet:

- Lovverket sikrer ikke at utviklingshemmede får tilstrekkelig støtte til å utøve sin selvbestemmelse ved rettslige handlinger og i økonomiske forhold (CRPD artikkel 12).

- Den lovbestemte adgangen til å gjøre inngrep i utviklingshemmedes rettslige handleevne er i strid med menneskerettighetene (CRPD artikkel 12).

Derfor foreslo de blant annet:

- Å etablere gratis rettshjelpstiltak for personer med utviklingshemming.
- Å gi utviklingshemmede rett til beslutningsstøtte.
- Å endre reglene for fratakelse av rettslig handleevne.

Også *Første rapport fra sivilt samfunn til CRPDkomiteen, 2015*, som skal behandles av komiteen i mars 2019 tar opp disse problemstillingene og anbefaler at Norge trekker sin tolkningserklæring til CRPD og sørger for å innføre lovgivning i tråd med konvensjonen.

Rådet støtter disse vurderingen og forslagene.

Diagnoser som grunnlag for beslutninger om vergemål.

Paragrafene 20 (og 22) i vergemålsloven bruker diagnoser som beskrivelse på personer som kan settes under vergemål. Det er neppe i tråd med CRPD å bruke diagnoser om beslutningsgrunnlag i seg selv. Det er en persons behov og funksjon som skal vurderes og ikke diagnose. Vi har i den siste tiden sett hvor galt det kan bære av sted når diagnose blir et selvstendig kriterium.

Kompetanse hos fylkesmannen og leger.

Fylkesmannen og leger beholder en viktig rolle i dette arbeidet. Det å snakke med mennesker hvor man vurderer vergemål vil ofte være krevende og bety at man må ha spesiell kompetanse. En forutsetning for at systemet skal fungere etter sin intensjon er derfor at det gis opplæring.

Antall verger.

Rådet har merket seg at enkelte verger har mange de er verge for. Vi mener det må være en kritisk vurdering av antall vergemål den enkelte verge kan ha. Fylkesmannen må til enhver tid kritisk vurdere om vergen er i stand til å utføre sitt verv på en god nok måte når antallet blir stort. dette,

Kommentarer til noen av høringsnotatets spørsmål.

Rådet har valgt å uttale seg om de paragrafen vi oppfatter som mest relevante for rådet.

Paragraf 17 og 19. Vergens oppgaver. Plikten til å høre den mindreårige mv

Rådet er enig i endringene, men vil presisere at også barn må ha rett til beslutningsstøtte.

Paragraf 20. Vilkår for vergemål.

Her foreslås det endringer som rådet er enig i. Imidlertid foreslås ikke å endre første ledd som definerer hvem som kan settes under vergemål. Ifølge første ledd kan den som på grunn av sinnslidelse, herunder demens, psykisk utviklingshemming, rusmiddelmisbruk, alvorlig spilleavhengighet eller alvorlig svekket helbred settes under vergemål. Å bruke diagnose som beslutningsgrunnlag strider dette som nevnt overfor mot CRPD.

Paragraf 20 andre ledd. Rådet er enig i presiseringen om at det ikke gis adgang til å opprette vergemål dersom det må legges til grunn at vergemålet er i strid med vedkommendes vilje.

For å få fram personens reelle vilje kan det være behov for en bredere kartlegging og da er det avgjørende med et godt beslutningsstøttesystem.

Paragraf 22. Særskilte vilkår for vergemål med fratakelse av den rettslige handleevnen.

Det antas å være i strid med CRPD at man kan fratras rettslig handleevne. Se innledning. Referansen til diagnoselisten bør fjernes i denne paragrafen også.

Paragraf 29. Opphør av vervet som verge.

I paragraf 29 utvides anledningen for den som er satt under vergemål til å begjære at fylkesmannen skal frata vergen oppdraget.

Rådet støtter endringene og at den som er satt under vergemål har rett til å begjære at fylkesmannen. Men vi setter et spørsmålstegn ved om dette er å gå langt nok. Hvis en person har gitt samtykke til vergemål og til den konkrete vergen, bør ikke vedkommende da også ha rett til å trekke sitt samtykke tilbake.

Vi er enige at nærstående får rett til å begjære omgjøring og å klage.

Paragraf 33. Vergens plikt til å høre den som er satt under vergemål, mv.

Rådet er glad for disse endringene, men presiserer igjen nødvendigheten av et velfungerende beslutningsstøttesystem.

Rådet vil også presisere at en lege som skal uttale seg om en hvorvidt en person er i stand til å forstå hva en bestemt disposisjon innebærer må ha kompetanse til og forståelse for hva vedkommende ønsker. Vi minner også i denne sammenheng om nødvendigheten av god beslutningsstøtte.

Paragraf 59, første ledd, bokstav e.

Rådet mener det er svært viktig at den som begjæres satt under vergemål skal ha samtaler med fylkesmannen. Rådet er uenig i det forbeholdet som tas om at det ikke skal gjennomføres slik samtale dersom det anses som umulig eller formålsløst. Disse forbeholdene må fjernes. En slik skjønsmessig vurdering vil åpne for at fylkesmannen kan finne samtalen formålsløst.

Det er også et krav at fylkesmannen må ha kompetanse på å gjennomføre denne type samtaler.

Konklusjon:

Lov om vergemål skal være en støtte og bistandslov. Det er et mål at alle så langt som mulig skal kunne bestemme og handle etter egen vilje. Det er, slik vi forstår det, også intensjonen i de foreslåtte endringene.

Rådet for mennesker med funksjonsnedsettelse i Oslo vil anbefale at loven presiseres ytterligere og i realiteten blir en støtte og bistandslov basert på individenes behov. Og at den bringes i samsvar med CRPD.

Det er også en kjensgjerning at loven ikke kan fungere uten god opplæring av de som skal administrere den.

Oslo kommune
Det sentrale eldreråd

Byrådsavdeling for finans
Rådhuset
0037 OSLO

Dato: 14.01.2019

Deres ref:
2018/8084-2

Vår ref (saksnr):
201801089-82

Saksbeh:
Torunn Helle, 23461310

Arkivkode:
027

HØRING - ENDRINGER I VERGEMÅLSLOVEN

Det vises til ovennevnte sak. Det sentrale Eldreråd (DSE) har behandlet saken og ønsker å avgi følgende høringsuttalelse vedrørende forslag til endringer i vergemålsloven som gjelder personer uten samtykkekompetanse.

Ved gjennomlesing av høringsnotatet finner vi at det for DSE' vedkommende i det vesentlige vil være aktuelt for personer som p.g.a. demens, alvorlig svekket helbred og derfor ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser,. Jfr. vg.ml. § 78, og vi finner derfor å konsentrere vår høringsuttalelse om denne gruppen. Innledningsvis finner vi det praktisk å dele disse i tre grupper:

1. Samboende par,
2. Enker/enkemenn med livsarvinger
3. Enslige, ingen livsarvinger, eventuelt bare legalarvinger

Legalfullmakt

For gruppe 1. og 2. ser vi vel at behov for oppnevning av verge neppe vil være særlig stort. For det første kommer jo den generelle legalfullmakten inn som gir en rimelig god dekning for de daglige behov. For mange eldre har det imidlertid vist seg problematisk å få tilgang til ektefellens/samboerens bankkonto(i) og data, dersom partene ikke på forhånd har sørget for å gi hverandre fullmakt eller gi hverandre nødvendige opplysninger med passord og koder, noe banker strengt advarer mot.

Det må være mulig å finne en praktisk måte å løse dette på, men foreløpig er dette et problem for mange (selv for ektefelle/samboer) å få tilgang til PC, nettbank, digipost o.l.

Fremtidsfullmakt

Dette er en «nykommer» i norsk avtalerett, som ønskes sterkt velkommen. Ordningen er foreløpig lite kjent, men vi har erfaring for at når publikum blir orientert om denne muligheten så tas den imot med takk. Vi har erfaring med at ektefeller/samboere gir hverandre gjensidig fullmakt, eventuelt til barn og barnebarn.

En godt gjennomtenkt fremtidsfullmakt vil gi helt klare anvisninger på hvordan vedkommende ønsker sine interesser ivaretatt, inntil et evt. testament har bestemmelser om hvordan arv for øvrig skal skje.

Det må antas at etter hvert som muligheten for opprettelse av fremtidsfullmakt blir kjent, vil behovet for verger under Fylkesmannens administrasjon bli sterkt redusert. Det er en unison reaksjon fra publikum at de helt klart ønsker en selvvalgt fullmektig i stedet for en ukjent person oppnevnt av Fylkesmannen som verge.

Gruppe 3 Enslige, uten livsarvinger, eventuelt bare legalarvinger
Innledningsvis vil vi understreke at det er for denne gruppen at en fremtidsfullmakt ville være særdeles viktig.

Dersom en slik ikke foreligger, og heller ikke et testament, vil det vel være her en oppnevnt hjelpeverge har sin utfordring.

Et av våre rådsmedlemmer har fra sitt tidligere yrke erfaring som hjelpeverge oppnevnt av Oslo overformynderi, jfr vergemålsloven fra 1927.

Det gjaldt regelmessig enslige personer på institusjon som eide bolig eller andre realverdier som «noen» måtte ta ansvar for idet pasienten selv var uten evne til å ivareta sine interesser, og heller ikke ville bli i stand til å flytte tilbake til egen bolig.

Tilsynslegen tilskrev derfor Overformynderiet med anmodning om oppnevning av hjelpeverge. Mandatet var å få oversikt over pasientens økonomi, siste selvangivelse, bankkonti, betale påløpende utgifter foruten rydding, klargjøring og salg av boligen. Det lå «i kortene» at pasienten var uten samtykkekompetanse, hvilket kunne konstateres ved besøk til vedkommende pasienter.

Umiddelbart etter vergeoppnevning ble det foretatt registreringsforretning i boligen sammen med en av Skifterettens fullmektiger. Foruten kontanter og andre verdier lette vi særlig etter eventuelle testamenter, notater, gule lapper med navn (ofte på baksiden av malerier) som ga oss et signal om hva han/hun hadde ønsket, og vi fulgte disse signalene så langt det var mulig.

Dersom vi fant testamenter hvor arvinger var tiltenkt bestemte gjenstander forsøkte vi å samle vedkommende arvinger i leiligheten, og hvor «arvingene» fikk med seg den/de bestemte gjenstander og kvitterte for disse «på utlån».

I andre bo hvor vi fant gjenstander av til dels antikvarisk verdi – og som åpenbart kunne ha affeksjonsverdi for familiene - ble det sørget for betryggende lagring i den hensikt å samle de to slekters legalarvinger til en intern auksjon når et

arveoppgjør ble aktuelt.

De fleste bo besto av helt alminnelig innbo, som ble solgt via firma som hadde rydding av dødsbo som næring.

Forvaltning av verdier

Når salg av bolig eller andre realaktiva var endelig opp- og avgjort ble nettobeløpet overført Overformynderiets «fellesforvaltning».

Det sentrale Eldreråd i ser ingen grunn til å endre denne rutine (det vil si overføring til Fylkesmannens forvaltning) for denne gruppen.

Med hilsen

Wenche Hansgaard
Leder

Godkjent elektronisk

